

Jón Jónsson - Útvalin saga af skiptaráðandanum í Kjósar og Gullbringusýslu ... (1886)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

V.

347.9

03753

Útvalin saga

af skiptaráðandanum í Kjósar og Gullbringusýslu, og
málafærzlumanninum við landsyfirrjettinn, P. Melsted,
í máli Kristínar Ásbjarnardóttir í Reykjavík 1884—85.

Tildrög þessarar sögu eru svoleiðis undirkomín, að Kristín þessi Ásbjarnardóttir, misti son sinn, á skipi því, sem druknaði frá Hlíði á Álptanesi, nóttina milli 8. og 9. janúar 1884 Guðmund Ólafsson að nafni, og er því Kristín ómótmælanlegur rjettur erfin-
gingi, að eigum og eptirlátnum munum hins látna, en af því, þó
þetta mál sje mjög einfalt, skoðað með heilbrigðri skinsemi, þá er
það þó búíð að kosta töluverð umsvif, sem allajafnan hafa þó pen-
inga útlát í för með sjer, því sýnist mjer, sem rita þessa sögu,
rjett að láta hana koma fyrir almenningssjónir, og vita hvaða dóm
almennings álitíð leggur á hana; þessi Guðmundur Ólafsson var
ókvæntur, en átti eptir á lífi óekta barn, sem hann var þó búinn
að borga með hálfa meðgjöf þess árs, sem hann druknaði á, það
er að segja, meðgjafar árið reiknað frá fardögum 1884, til far-
daga 1885, en fyrir það hálfa ár sem óborgað var, og var ekki
áfallin skuld, tekur skiptaráðandinn eigur hins látna, lætur skrifa
þær upp og virða þær, síðan selja þær við opinbert uppboð, og
tekur afganginn af skuldum hans, og þar að auki skuld sem Krist-
ínu móður hans var gefin af skuldheimtumanni, kaupm. Geir Zoëga
að upphæð 8 kr. 35 aurar, án þess, að láta Kristínu neitt af vita,
eða spyrja hana um, hvort hún vildi taka eigur hins látna og
borga þær skuldir, sem sannað yrði að rjettar væru, Kristín spurði
marga lögfróða menn um þetta, hvort henni bæri ekki rjettur til
að fá þessa muni, og svöruðu henni allir já, og einn bauðst til að
afgjöra þetta við Skiptaráðandann, og ná hennar rjetti, en þetta
drógst mjög lengi, eins og stundum kemur fyrir hjá embættismönnum,
eins og duggarapeisumönnum, en loksins þegar hann mundi að
tala hennar máli við skiptaráðandann, þá varð þeirra áliktun sú,
að Kristínu gæti ekki úthlutast eigurnar, eða andvirði þeirra, og
var um leið látin skilja, að hana munaði ekkert um þetta, hvorki
peningana nje eigurnar; mjer getur ekki annað en dottið í hug

gamla orðtakið, þó ómerkilegt og auðvirkilegt sje, „það er ekki vandskírt fátæks manns barn“.

Þegar svona var komið, þá beiddi Kristín mig að skrifa skiptaráðandanum til, og vita hvort hann vildi ekki láta hana fá þessar 20 kr. 94 a. sem eptir var, þegar búið var að taka frá allan kostnað og skuldir borgaðar nema gjafabrjef Kristínar, eða rjettara sagt 12 kr. 48 aurar, því 8 kr. 45 a. átti Kristín sem gjöf frá kaupm. G. Zoëga. Nú læt jeg fylgja sögunni, öll þau brjef, sem okkur skiptaráðandanum, mjer og öllum hlutadeigendum hefir farið í milli út af þessu lítilljöríega máli, til að sýna hve fátækir eiga opt erfitt með að ná rjetti sínum.

Fyrsta brjef mitt til sýslumannsins, í Kjósar og Gullbringusýslu, fylgir hjer á eptir.

„Kristín Ásbjarnardóttir, sem er húskona hjá mjer, en móðir Guðmundar Ólafssonar, sem druknaði í vetur, á skipi Þórðar sál. frá Hlíði á Álptanesi er var vinnu- maður hjá hreppstjóra Erlindi Erlindssyni á Breiðaból- stöðum, og hún þykist og mun vera rjettur erfingi, að eptirlátnum eigum hans, hefir beðið mig að skrifa yður til, herra sýslumaður, þar hún hefir tjáð mjer, að þjer hafið látið uppskrifa og selja þessa muni, og tekið þá sem meðgjöf með barni því, sem hann átti á lifi eptir sig, og segist hún hafa talað við yður um að fá þessa peninga, en þjer hafið neitað sjer um þá, og þykist hún í þessu tilliti vera ofurliði borin.

Hún segist vita þetta fyrir víst, að hann hafi verið búinn að borga helming af sínum parti meðgjafarinnar, fyrir það umliðna ár; eins og allir vita, að hann drukn- aði næstum á miðju meðgjafar árinu, og hann var bú- inn að taka út hálf kaup sitt hjá Erlindi húsbónda sínum og Erlindi mun ekki verða gjört að skyldu, að borga hinn helminginn, sem eptir var af kaupinu eptir Guðmund látinn, þá finnst mjer, að Guðmundi verði heldur ekkí gjört að skyldu að borga meðgjöfina, eptir að hann var dauður, nema hann hafi verið búinn skrif- lega að arfleiða barnið, og látið arfleiðslu skrána liggja

eptir sig, en það hefir ekki verið sýnt enn þá, og sýnist mjer eptir þessu, að henni hafi verið gjört rangt.

Hún beiddist þess aldrei, að hans eigur væru seldar við opinbert uppboð, hún gat sjálf fært sjer þær í nyt, en nú eru þær þó seldar, og hún hefir hvorugt fengið, eigurnar nje andvirðið, og þetta sýnist mjer fremur ranglæti en rjettlæti.

Erlindur á Breiðabólssstöðum borgaði þar heima hjá sjer, sjálfsagt með yðar leyfi, til ýmsra, skuldir sem lágu á búinu 6 krónur, og er ekkert um það að tala, hún neitar því ekki, að þær máske hafi verið rjettar. Kaupmaður G. Zoëga átti hjá honum 8 krónur, hann gaf Kristínu þær, því hann áleit Kristínu rjettan erfingja, því lagði hann ekki skuldakröfu inn til skiptaráðandans, þessar 8 krónur eru líka teknar í meðgjöfina með barninu, og læt jeg hans gjafabrjef hjer með fylgja.

Það vita þó allir, að við þetta manntjón, var frá ýms-um hreppum, og mörgum heiðursmönnum, gefnar gjafir og það ekki lítilfjörlegar, til að bæta úr fyrstu þörfum, ekkjum og munaðarlausum börnum, þeirra dáu, þetta sýna blöðin, og Guðmundar barn var ekki undantekið, og það sýnist, að það, í það minnsta, hefði getað fengið að njóta, svo sem hálfrar meðgjafar eitt ár, eða með öðrum orðum, þeirrar hálfu meðgjafar, sem þjer viljið láta Guðmund borga dauðann, um móðurmeðgjöfina er hjer ekki að tala, því þessar gjafir álit jeg, og jeg held því verði ekki neitað, að þær hafi ekki verið gefnar hreppnum, eða sveitarsjóðnum, heldur í því skyni að forða munaðarleysingjunum frá sveit, svo lengi sem unnt væri.

Eptir því ofanskrifaða, vona jeg svo góðs til yðar, að þjer látið Kristínu fá þá peninga, sem innkomu fyrir eigur Guðmundar, og að sögn munu hafa verið 20

krónur, og óska jeg eptir svari frá yður, svo fljótt, sem orðið getur.

Reykjavík 23. júlí 1884.

Virðingarfyllst.

Jón Jónsson prentari.

Til sýslumannsins í Kjósar og Gullbringusýslu.

Daginn eptir svaraði sýslumaður mjer:

„Út af brjefi yðar rituðu í gær, skrifa jeg yður þetta. Eptirlátnir fjármunir Guðmundar Ólafssonar voru eptir virðingu 23 kr., en seldust fyrir 30 kr. 75 aura, gjöld og skuldir voru þessar, er greiðast áttu af búinu:

Fyrir uppskrift, virðingu og uppboðshald kr. 4	31 a.
Smáskuldir eptir reikningum, sem eru í vörzlum Erlindar hreppstjóra á Breiðabólssstöðum húsbónda Guðmundar, og sem hann tók ábyrgð á, að rjettar væru.	-- 5 51 -
Eptirstöðvar af <i>umsaminni</i> og <i>lofaðri</i> barnsmeðgjöf til fardaga 1884.	-- 20 00 -

Samtals kr. 29 81 a.

Eptir af peningum búins . . -- „ 94 -

Mjer var það með sannindum tjáð, að Guðmundur hefðilofað að greiða meðlag með barni sínu, óskilgetnu síðastliðið fardaga ár, með 40 kr. er taldist hans hluti. Þessi skuld hlaut því að skoðast, sem hver önnur samings skuld, og eptirstöðvar hennar að greiðast af búinu, þótt Guðmundur fjelli frá í janúar mánuði. Og fyrir því gaf jeg sem skiptaráðandi úrskurð í þá átt.

Þessar 20 kr. hafa frelsað barnið frá sveitinni um stundar sakir, og ætti það heldur að vera ánægju efni en miskliðar, fyrir nánustu ættingja þess.

Út af brjefi yðar, skal jeg ennfremur geta þess, að Guðmundi heitnum var reiknað kaupgjald fyrir $\frac{2}{3}$ eða 8 mánuði síðastliðið krossmessu ár, en eigi fyrir missiri eins og þjer getið til; allt kaupgjald fyrir þessa 8 mán-

uði var hann þegar búinn að taka út, áður enn hann ljezt.

Skrifstofu Kjósar og Gullbringusýslu 24. júlí 1884.

Kristján Jónsson.

Herra Jón Jónsson prentari.

Upp á þessa skýrslu sýslumannsins, svaraði jeg honum þann 28. sama mánaðar.

„Sem svar upp á brjef yðar af 24. þ. m., skal jeg geta þess, að uppskrift og uppboð var alveg óþarft svo það hefði vel mátt spara þessar 4 kr. 31 aur., þar Kristín átti með rjettu allar eigurnar eptir Guðmund sál.; þær skuldir, sem Erlindur á Breiðabólstað hefir tekið ábyrgð á, tala jeg ekkert um, en því tók hann ekki ábyrgð á skuld Kaupmanns Geirs Zöega, því G. Zöega sendi Erlindi reikning upp á sína skuld, og Erlindur las hann fyrir Kristínu heima hjá sjálfum sjer, en þegar G. Zöega vissi, að Kristín var móðir Guðmundar, þá gaf hann henni skuldina, en hvorki Garða nje Bessastaðahreppum; þettað vissi Erlindur, og þó takið þjer þessa peninga, sem er sjerstök eign Kristínar, upp í meðgjöf með barninu.

Kristín var aldrei látin neitt vita um þettað og bú-ið aldrei Proclamerað. Þjer segið, að yður hafi verið með sannindum tjáð, að Guðmundur sál. hafi lofað að borga með barninu um fardaga árið 40 krónur; þettað veit jeg er satt, að hann hefir ætlað að gjöra það, eins þetta árið, eins og undanfarandi ár, en hinu neita jeg og það með áherzlu, að Guðmundur hafi lofað að borga það dauður; nema með því móti, að þið getið sýnt það, með *skriflegri viðurkenningu* frá honum, eða *skriflegri erfðaskrá*.

Það var líka samningur milli hreppstjóra Erlindar og Guðmundar, að hann vistaðist hjá honum upp á eitt ár með 80 kr. kaupi, þettað er samslags samningur, sem hefði verið entur, hefði hann lifað; eptir þessu hefði

Erlindur átt að borga honum kaup fyrir þessa 4 mán. sem eptir voru af árinu, þá hann druknaði, en það mun engum detta í hug, að skilda Erlind til þess; en það lán yfir Erlindi, að þessa 8 mán. sem Guðmundur sál. entist til að vinna, hjá honum, að hann var búinn að taka út fyrir þá, svo hvorugtúið þurfti ekki neitt úti að láta; þjer álitíð þetta sem samnings skuld, og segist sem skiptaráðandi gefa úrskurð í þá átt. Þessi úrskurður finnst mjer ekki á því hjargi byggður, að honum verði ekki raskað; þjer segið að þetta hafi frelsað barnið frá sveit þennan tíma, en jeg benti yður á í fyrra brjefi mínu, að það voru og eru önnur ráð til þess, en að taka peninga Kristínar, á móti hennar vilja. Þetta barn, þó það sje óekta, er ekki undanskilið hjálp af gefendunum, sem gáfu í fyrra til ekkna og munaðarlausra barna í Bessastaða og Gardahreppa, en þetta barn er munaðarlaust, eins og hin, en á þó sama al-föður sem hin.

Að endingu bið jeg yður svo vel gjöra ef getið, innan 14 daga, að senda mjer peningana, sem eru 20 kr., og hjá yður 94 aurar, samtals 20 kr. 94 aur., eða þá skrifa mjer til, eða jafnvel hvorutveggja.

Reykjavík 28. júlí 1884.

Jón Jónsson, prentari.

Til herra sýslumannsins í Kjósar og Gullbringusýslu“.

Með brjefi mínu af 23. júlí sendi jeg skiptaráðandanum reikning frá Kaupm. G. Zoëga, sem hann gaf Kristínu, eins og reikningurinn ber með sjer, og fylgir hann hjer næst á eptir.

Reikningur

til dánarbús Guðmundar sál. Ólafssonar á Breiðabólssstöðum frá G. Zoëga í Reykjavík.

1884.	Úttekið.	Kr. aur.	Innlátíð.	Kr. aur
jan. 1.	Eptir reikningi frá fyrra ári skuld. . . 8 45			

sem eru eign Kristínar móðir hins látna.

Reykjavík þann 28. maí 1884.

G. Zoëga.

Upp á þetta brjef og reikninginn svaraði skiptaráðandinn aldrei, en einusinni hittumst við, og töluðum um þetta, en hann sagðist ekki svara mjer tíðara, hann sagðist ekki breyta sínum eigin úrskurði (enda þó hann gjörði það seinna, eins og sýnt mun verða); Nú leið langur tími, svo jeg skrifaði í amtið og beiddist úrskurðar út af þessu. Amtið skrifaði honum, og það dróst allt af lengur og lengur, svo skrifaði jeg amtinu aptur, og amtið skrifaði honum enn þá, og þá á endanum 24. janúar 1885, kom skýrsla til amtsins, sem hjer á eptir fylgir.

„Samkvæmt fyrirskipun amtsins, skal jeg virðingarfyllst leyfa mjer að gefa þessa skýrslu um dánarbú Guðmundar heitins Ólafssonar, er druknaði 8. janúar fyrra árs.

Tilkynningu um fráfall Guðmundar þessa, fjekk jeg frá hlutadeigandi hreppstjóra í brjefi 17. jan. f. á., með þeirri skýrslu, að hann væri „eignalaus maður“; enga skýrslu fjekk jeg þá um erfingja hans, nje um skuldir. Reitur hans voru ritaðar upp og virtar 29. s. mán., og hljóp virðingin 23 kr. Þar eð lítilfjörlegar skuldir. hvildu á þessu, og eptir tillögum hreppstjórans, var það ákvarðað að selja þessa muni við opinbert uppboð. Uppboðið var haldið 20. febr. f. árs. Munirnir seldust fyrir kr. 30.75 Skuldir sem mjer voru tilkynntar og staðfestar af hreppstjóranum, voru þessar:

Uppskriptar, virðingar og sölukostnaður . .	kr. 4,31
Smáskuldir til vinnufólks á Breiðabólstöðum . --	5,50
Eptirstöðvar af barnsmeðlagi	-- 20,00
Eptir kr. 0,94	

Eg hafði enga skuldakröfu til dánarbúsins fengið frá kaupmanni G. Zoëga, og má sjá á meðfylgjandi brjefi hlutadeigandi hreppstjóra, dags. 18. nóv. f. árs, hvernig á því hafi staðið. Skuldin var eptirgefin gagnvart búinu; í hvaða skyni það var gjört, var mjer ókunnugt, eins og enda kom mjer ekki við.

Guðmundur hafði sjálfur, komið fyrir óskilgetnu barni

sínu, og samið um að greiða með því, af kaupi sínu árlega 40 kr. að sínum hluta, fyrir meðgjafar árið 18⁸³/₈₄ hafði hann greitt 20 krónur áður hann ljezt; eptirstöðvarnar 20 krónur áleit eg sjálfsagt að greiða af reitum hans, þótt hann fjelli frá, áður en meðgjafar árið var liðið, því að barnið var á framfæri á sama stað, meðgjafar árið út, samkvæmt samningnum, nema kr. 0,94 aur., sem hreppstjóri geymir; en eg hefi lagt fyrir hann að greiða móðir Guðmundar.

Þannig hefir nú fjármunum eptirlátnum Guðmundar Ólafssonar, verið ráðstafað af mjer og hlutaðeigandi hreppstjóra. Eg þóttist geta farið i einu og öllu eptir tillögum hreppstjórans, um bú þetta, því að honum mátti vera gagnkunnugt um allan hag þess; Guðmundur var nefnilega hans heimilismaður. Búið hefir aldrei eiginlega verið tekið til reglulegrar skiptameðferðar: þótti mjer það eigi þurfa, þar sem búið var svo litilfjörlegt, en nægði þó til greiðslu um krafinna skulda.

Eg gaf hreppstjóranum munnlega úrskurð um greiðslu skuldanna. Eg hefi því ekki getað sent Jóni prentara Jónssyni skiptagjörðir búsins, þar eð þær eru eiginlega engar. Móður Guðmundar heitins mun eigi sjerstaklega hafa verið gefinn kostur á því, að taka við reitum hans, gegn hinu, að greiða skuldirnar, enda þóttust skuldheimtumenn, eigi þurfa að lúta þeim kosti, að verða að heimta skuldirnar af henni, sem þeir tjá að sje „öreigi“, þeir heimtuðu að fá skuldirnar greiddar af eptirlátnum munum Guðmundar, og eptir atvikum, þóttist eg eigi geta neitað þeim kröfum. Á hinn bóginn hefir hún móðir Guðmundar, ekki mjer vitanlega látið þá ósk í ljósi, að hún fengi reitur búsins afhentar fyrr enn í brjefi 23. júlí f. á., en þá var þegar búið að ráðstafa þeim, eins og að framan er skrifað.

Eg leyfi mjer virðingarfullzt, að senda hjer með fylgiskjöl þau, er voru með brjefum amtsins, 19. sept. og

17. nóvb. f. á. og jafnframt beiðist jeg velvirðingar á því, hve mjög hefir dregist fyrir mjer, að gjöra grein fyrir afskiptum mínum af optnefndu dánarbúi Guðmundar Ólafssonar.

Skrifstofu Kjósar og Gullbringusýslu 24. jan. 1885.

Kristján Jónsson.

Til
amtsins“.

Sem fylgiskjal með þessu brjefi til amtsins fylgir brjef frá Erlindi Erlindssyni hreppstjóra á Breiðabólssstöðum, og fylgir það hjer á eptir.

Hjer með viðurkenni eg undirskrifaður, að í mínar hendur barst næstliðið vor, reikningur til dánarbús Guðmundar sál. Ólafssonar, sem druknaði frá heimili mínu 7. janúar síðastliðinn. Reikningur þessi var frá G. Zoëga í Reykjavík, að upphæð 8 kr. eða fáum aurum meira, en að eg ekki afhenti hann með öðrum skjölum búsins sýslumanni mínum, kom til af því, að ofannefndur kaupmaður G. Zoëga bannaði mjer að leggja tjeðan reikning fram, og sagði um leið, að eg skyldi „forlóra“ honum, (svo eg brúki hans eigin orð).

Breiðabólssstöðum 18. nóvember 1884.

Erlindur Erlindsson hreppstjóri.

Til
sýslumannsins í Kjósar og Gullbringusýslu.

Eptir öllu framanskriðuðu, hefir skiptaráðandinn nú þegar gefið út tvær skýrslur samhljóða, aðra til mín, en aðra til amtsins, og úrskurðar þær báðar rjettar að vera, hann segist í einu sem öllu hafa farið eptir tillögum hreppstjórans, hann fann ekki annan vissari mælikvarða; en eptir tillögum hans, að lofa honum sem allra fyrst, að uppskrifa eigurnar, (því honum voru þær kunnugastar), síðan að lofa honum að selja þær, til þess hann gæti notið þeirra sem bezt, með góðkaupum sjálfur, svo að gefa honum munnlegan úrskurð, um, að skipta þessu til rjettra skuldaheimtumanna, en þeir rjettu, eptir þeirra álit, voru hvergi nema á heimili hreppstjórans. Það lítur svo út, sem skiptaráðandinn, brúki hreppstjóran sem „brita“ eða „búrkonu“ og dettur mjer í hug það sem gamli Niels skáld kvað forðum: „Á að gæta aska fans, í rjettlætis búi hans“.

Hann þykist ekki hafa fengið vitneskju um erfingja Guðmundar, fyrri en þeir voru búnir að ráðstafa reitunum, og var þó engum kunnugra um þá, heldur en hreppstjóranum, þar sem hann var vinnumaður hans.

Skiptaráðandinn viðurkennir sjálfur, að móðir Guðmundar var ekki gefinn kostur á því, að taka við eignumum, eins og þær fyrirfundust við fráfall hins látna, í það minnsta, sýndist það þó rjettast, að hún hefði verið látin vita um það, hversu miklar eigurnar voru, og hversu miklar skuldirnar, en þetta var ekki gjört, heldur eins og skiptaráðandinn sjálfur segir, þetta varð að gjörast eptir „atvikum“ að bera sig að koma eignumum fyrir sem fyrst, áður hún fengi nokkuð að vita. Skiptaráðandinn segir, að hlutadeigandi skuldheimtumenn, hafi ekki þókst þurfa að lúta þeim kosti, að taka á móti skuldunum hjá henni, því þeir hafi tjáð sjer, að hún væri „öreigi“, af þessum „atvikum“ varð að flýta skuldalúkningunni, og með „atvikum“ litur út sem það væri sjálfsagt, að gjöra hana enn þá meiri „öreiga“, enn þeir höfðu tjáð hana, með því að brúka eigurnar til alls annars, en að láta hana njóta þeirra, sem átti þó fullan rjett á þeim.

Kaupmaður G. Zoëga gaf reikning inn í dánarbúið um nýár, eins og allir kaupmenn gjöra, Guðmundur sál. ljezt um það leyti, sem reikningarnir eru vanir að koma út, en á Þorra, las hreppstjórinn Erlindur fyrir móðir Guðmundar reikninginn í sínum eigin húsum, en 18. maí sama ár gefur G. Zoëga móðir Guðmundar skuld þá, sem hann átti inni í búinu, enn samkvæmt brjefi hreppstjórans sem áður er ritað hjer að framan, skrifar hann sýslumanni sínum til 18. nóv., o: 6 mánuðum seinna, en gjöfin er útgefin, og þykist þá vera að gjöra grein fyrir hvors vegna hann ekki hafi látið reikninginn fylgja, með öðrum skjölum búins, en það merkilegasta í því brjefi er það, að hann segir að kaupm. G. Zoëga hafi bannað sjer, að leggja reikninginn fram, heldur bedið sig að „forlóra“ honum, og þetta segir hann, sjeu hans eigin orð; það er vitaskuld að hreppstjórinn hefir „forlorað“ honum, og það á þeim tíma, sem honum hefir þótt hentugastur, en hitt datt mjer sízt í hug, að hreppstjórinn vildi „forlóra“ sínu eigin mannorði, því eg lýsi hreppstjóran ósannindamann að þessu, að G. Zoëga hafi sagt honum að „forlóra“ reikningnum svo, að enginn hefði not af honum, þegar hann var búinn að gefa móðir Guðmundar þær 8 kr. 45 aura, sem hann hljóðaði upp á, þann 18. maí sama árs; og ósannindamaður má hann til að heita þangað til hann getur sýnt mjer skriflega viðurkenningu frá kaupm. G. Zoëga, að hann hafi tekið gjöf sína

frá móðir Guðmundar sál. og ætlast til, að það skyldi brúkast til þess, sem það var brúkað.

Skiptaráðandinn er allt af að berjast fyrir því, að Guðmundur sál. hafi lofað að borga að sínum hluta með barni sínu, enn hann gat þó ekki gjört það lengur enn hann lifði, og á þessu byggir hann sínar tvær skýrslur, sem hann er búinn að gefa út, og í þessa loford's krapti, tekur hann þessar 20 kr. í barnsmeðgjöfina eptir hann dauðann. Eg beiddi hann strax í brjefi mínu 28. júlí 1884, að senda mjer þetta skriflega loford eða samning Guðmundar eða þá erfðaskrá, hefði hann látið hana eptir sig liggja, þetta hefi jeg marg itrekað og heimitað, og lagt á það áherzlu, en aldrei fengið, en á þessu átti jeg þó fullkomna heimting, og legg eg á það áherzlu enn, að hann sýni þetta, en hann byggir allt á sögu-sögu hreppstjórans, hann er það eina áreiðanlega í skiptaráðandans augum.

Það lítur svo út, sem skiptaráðandinn hafi ekki gjört mikið úr þeim gjöfum, sem svo margir heidursmenn gáfu til þeirra hreppa, sem urðu fyrir manntjóninu, sem skeði þann 8. jan. 1884, hvar af Garða og Bessastæða hreppar nutu af eptir rjettu hlutfalli, og þær voru þó beinlínis gefnar til að hjálpa í bráðustu nauðsyn munad-arlausum ekkjum og börnum, að hann skyldi setja þetta eina munad-arlausa barn hjá, það var ekki af gjöfurunum tiltekið, að óekta börn mættu ekki njóta neins af þeim, hefði það verið gjört, þá var öðru máli að gegna. Því sýndist það náttúrlegt, að það barn hefði fengið, annaðhvort eins árs meðgjöf, svo sem föðursins part 40 kr., eða þá hálfa 20 kr.; en hans skoðun er nú komin í ljós, honum sýndist það rjettara, að láta það einkis njóta af þeim, en upp á allan mögulegan hátt, að ná því, sem aldradri og „öreiga“ ömmu barnsins bar með rjettu; (sínum augum lítur hver á silfrið).

Nú skipaði antið skiptaráðandanum að taka búið til rjettrar skipta-meðferðar, hvað hann loksins gjörði þann 10. marz 1885, og fylgir hjer á eptir skiptagjörningur sá, sem þá framfór.

Útskript úr skiptarjettarbók Kjósar og Gullbringusýslu.

Ár 1885 hinn 10. dag marzmán. var skiptarjettur Kjósar og Gullbringusýslu settur á skrifstofu sýslunnar og haldinn af hinum reglulega skiptaráðanda, sýslumanni Kristjáni Jónssyni með vottum, S. Ólafssyni og H. Helgasynti.

Var þá fyrirtekið til skipta dánarbúi Guðmundar Ól-

afssonar frá Breiðabólssstöðum, sem drukknaði 9. jan-
úar 1884.

Bú þetta var uppskrifað og virt 29. jan. 1884, og
munir þess seldir á opinberu uppboði 20. febr. s. ár.
Erfingi er Kristín Ásbjarnardóttir í Reykjavík; fyrir
hennar hönd er mættur við skiptin Jón Jónsson prent-
ari, Erlindur hreppstjóri Erlindsson, er einnig mættur
við skiptin, enn hann hefir uppskrifað og virt búið og
selt reiturnar.

Tekjur búins eru:

Uppboðs andvirði seldra muna samkv. uppboðsgj. kr. 30,75

Gjöld búins og skuldir:

1. Skiptagjald kr. 1,33, 2. Til skiptavotta	
1,00	kr. 2,33
3. Til hreppstjóra fyrir uppskript virð- ingu, sölugjald, m. m.	-- 4,31
4. Skuldir til vinnufólks á Breiðabólss- stöðum, samtals	-- 5,50
5. Skuld til G. Zoëga í Reykjavík. .	-- 8,45
6. ——— -- Garðahrepps, eptirstöðvar barnsmeðlag fyrir árin 1879 til 80 1883—84, incl: eða um 5 ár ákveðið 40 kr. um árið að Guðmundar hluta .	-- 70,00
	Samtals kr. 90,59

Búið er þannig þrotabúi; skuldirnar út-

leggjast þannig: Nr. 1—3 til fulls með -- 6,64

Nr. 4 útleggist með -- 1,53

- 5 útleggist með -- 2,40

- 6 útleggist með -- 20,18

Samtals kr. 30,75

Jón Jónsson prentari mótmælti skuldakröfu Garða-
hrepps samanber tölulið nr. 6 að framan, en skiptarjett-
urinn úrskurðaði, að mótmæli þau yrðu eigi til greina
tekin, enda væri eigi frekari ástæða til að hnekkja

þeirri skuldakröfu, en hinum öðrum skuldakröfum dán-
arbúsins.

Skiptum lokið og rjetti slitið.

Kristján Jónsson.

Viðstaddir:
Jón Jónsson prentari
Erlindur Erlindsson.

Vottar:
S. Ólafsson.
H. Helgason.

Rjetta útskrift staðfestir

Kristján Jónsson.

Gjald
50 fimmtíu aurar.

Kr. J.

Út af þessum ofanskrifaða skiptarjetti, skal þess getið, að þá var hann ekki færður til bókar í skiptarjettarbókina, líka voru engvir vottar við þann skiptarjett, þar voru ekki nema eg og hreppstjóri Erlindur á Breiðabólssstöðum, það gjörir nú að sönnu máske minnst til, enda átti jeg ekkert að sjá um, að það væri í rjettu formi, en bókunin er hjerumbil sú sama að efninu til, þó hún komi lítið eitt öðruvísi fram í setningunni.

Nú breytti skiptaráðandinn skoðun sinni, með því, að hann ó-
nýtti sína eigin úrskurði af 23. júlí 1884 og 24. janúar 1885, en kemur nú með skuldakröfu frá Gardahreppi upp á vöntun meðgjaf-
ar frá Guðmundi í 5 ár, en leggur þó enga skriflega kröfu fram frá hreppsnefndinni, og heldur ekki samninginn, sem Guðm. á að hafa gjört við hreppsnefndina um barnsmeðgjöfina, en kemur nú með summarískan reikning, sem ómögulegt er að sjá hvort nokkur hæfa er fyrir eða ekki. Hingað til hefir hann ekki talið til skuld-
ar nema 20 kr., sem vantaði þegar Guðmundur ljezt, og var þó ekki áfallin skuld, en kemur svo með 50 krónur þar að auki, sem hann segir, að vanti upp á 4 árin; hver getur nú botnað í þessu? Eiga þessar 50 kr. að deilast á 4 ár, eða hvernig ætlast hann til, að það verði haft? Þar um talar hann ekkert, og því nefnir hann þetta ekki fyr, en hann er fyrir löngu búinn að ráðstafa búinu? hann segist hafa farið í einu sem öðru eptir tillögum hreppstjór-
ans, enda sýnir það sig líka, því hreppstjórinn hefir sjálfsagt graf-
ið þennan Gardahrepps reikning upp úr einhverju horninn í rjett-
lætisbúrinu, hann hefir sjeð sjer hag við það, að „forlóra“ ekki slik-
um reikningi, því upp á þennan hátt, gátu þeir þó náð þessum 20 krónum og móðað upp 94 aura, sem Skiptaráðandinn var búinn með munnlegum úrskurði að skipa Erlindi að afhenda þeim rjetta erfingja.

Þegar svona var komið, og eg sá að skiptaráðandinn og hreppstjórinn, gjörðu allt sem í þeirra valdi stóð, að fjeffletta Kristínu, þá skrifaði eg herra landshöfðingjanum yfir Íslandi til, og beiddi hennar vegna um fría málsókn og fría málfærslu við landsyfrrjettinn, fór sjálfur með brjefið og öll þau brjef og skjöl, sem skiptaráðandanum og mín höfðu farið á milli, sem voru öll þau brjef sem hjer að framan eru skrifuð, nl. brjef mitt 23. júlí 1884, skýrslu skiptaráðandans 24. s. m., gjafabrjef kaupm. G. Zoëga dagsett 28. maí 1884, brjef frá mjer 28. júlí 1884, Útskrift af skiptarjettar-gjörðinni 10. marz 1885.

Herra landshöfðinginn tók mjög alúðlega undir þetta, og sagðist skyldi yfirlíta skjölin, en fáum dögum seinna, veitti hann Kristínu fría málsókn og skipaði málaflutningsmann við landsyfrrjettinn Pál Melsted fyrir hennar hönd, nú þóttist jeg hafa fengið það sem eg vildi helzt óska, fyrir Kristinar hönd, því jeg áleit þá ekki á betra vól.

Um það leytið kom P. Melsted til mín og sagði mjer frá þessu, og var svo yndislega gómsætur og tungumjúkur, eins og honum er lagið, og spurði mig að hver væri hreppsnefndaroddviti í Garðahreppi, en það vissi eg ekki, því eg hafði aldrei í þessu máli átt neitt við hreppsnefndina. Oddvitanum þóttist hann endilega þurfa að stefna, enn það fannst mjer alveg óþarft, og á þeirri skoðun hefi jeg allt af verið og er enn þá, enn eg komst nú ekkert áfram með það, svo eg varð að láta hann ráða. Þá var nú ekki kominn í rjettu formi frá skiptaráðandanum, skiptarjettar aktinn, enn það dreif nú P. Melsted í gegn, með sínum málfærslu dagnaði, og stefndi bæði skiptaráðandanum og oddvitanum í Garðahreppi til landsyfrrjettarins, svo hjelt málið áfram sinn vanalega gang, þar til loksins dómur fjell í málinu 14. september 1885, og fjell skiptaráðandanum í vil, allar hans gjörðir staðfestar; við þá fregu varð jeg aldeilis hissa, því jeg taldi mjer fyrir Kristinar hönd, sigurinn vísan, enn það fór til svona; nú fór eg að grennslast eptir hvernig á þessu stæði, fjekk fyrst útskrift af dómnum og dómsástæðunum, síðan spurði eg dómarana að, hvað mörg skjöl P. Melsted hefði lagt fram í rjettinn, hann hafði þá aldrei lagt fram annað enn skiptarjettar aktinn, en stungið öllum hinum skjölunum undir stól, sem npplýsingin í málinu var þó öll innifalin í; þetta þótti mjer skritið, svo jeg fór til P. Melsteds, og talaði um þetta við hann; þá var hann hvorki gómsætur nje tungumjúkur: hann brást reidur við, og sagðist hvorki hafa viljað nje getað keypt Bevilling upp á að leggja ný skjöl fram í rjettinn, en þetta eru óyndis úrræðis málbætur og hreinn misskilningur; þetta voru ekki ný skjöl, þetta voru skjöl, sem höfðu gengið í málinu áður en skiptagjörningurinn

för fram, á milli skiptaráðandans og mín og til amtsins, það mátti hann vita, að landshöfðingi hefði ekki sent honum þau, hefði hann ekki ætlast til að þau skildu framleggjast ókeypis, eins og líka hver maður veit, að öll þau skjöl sem maður vill leggja fram í gjafasóknarmáli, fást ókeypis framlögð, eins og sjá má í vasa-kverinu handa alþýðu, sem út var gefið á Akureyri 1884, sjá bls. 35, sem getur og ætti að vera í hvers manns höndum, og veit jeg að Páll Melsted hefir ekki þurft að líta í það, til að vita slíkt, hann hefir vitað það áður, og var þetta auðvirdileg mótbára af honum; jeg beiddi hann um þessi skjöl aptur, því hann hefði ekkert við þau að gjöra, fyrst hann ekki vildi brúka þau, enn um þau neitaði hann mjer, en sagðist skildi senda þau til landshöfðingja aptur, hvaðan þau væru komin, það gjörði hann líka, og þar fjekk jeg þau aptur umtalslaust. Hefði nú P. Melsted verið í vafa um þetta þá hefði hann átt, hefði hann viljað vera samvizkusamur málsfærzlu-maður, að gjöra fyrirspurn til landshöfðingja, hvort hann mætti leggja þau fram í rjettinu án borgunar, eða þá að leggja þau fram í rjettinn þegjandi, og vita hvort hann mundi vísa þeim frá rjetti, hefði hann gjört það, þá var hann úr sökinni, en að stinga þeim niður hjá sjer, og fela þau fyrir rjettinum, er nokkuð tortryggilegt, en hann veit bezt sínar ástæður.

Hann hefir í Innleggi sínu krafizt, að hreppsnefnd Gardahrepps væri dæmd til að skila aptur því sem hún hafði fengið, en hvað kom þetta hreppsnefndinni við? og til hvers var að stefna henni? og hvað vissi hann hvort hún var búin að fá þessa peninga eða ekki, þó skiptaráðandinn væri búinn að úrskurða henni þetta gjald? Jeg átti aldrei neitt við hreppsnefndina, en bara við skiptaráðandann, en röksemdir og mótmæli öll um búisins meðhöndlun voru innifalin í þeim brjefum, sem hann faldi. Landsyfrrjetturinn þóttist ekki geta dæmt honum í vil, eptir þessum hans kröfum, eins og ástæður dómsins bera með sjer, þar eð ekkert var hreyft við sjálfum skiptagjörningnum, nema bara beðið um að dæma hann ómerk-an, án þess að færa nokkrar ástæður.

Nú er að geta til (það er ekki sögn), hversvegna P. Melsted gjörði sjer svo lítið far um þessa málfærzlu, og liggur þá helzt fyrir það sem blaðið „Sudri“ drap á í sumar í 28. nr., að það voru svo margir sem vildu ná í einhverja veitingu úr landssjóði, og er landssjóðnum þar líkt við hvalreka og það ekki að orsakalaus; var því varla að furða þó að P. Melsted, beitti þar gómsætu sinni, ásamt tungu lipurðinni, til að bera sig að ná í eitt þvestis eða rengisstykkið, hvað honum og lukkaðist, milli vina og vandamanna því þingið hefir opt reynst bjargvættur í veitingum til embættis-manna og bókritara, þó það komi fyrir, að það sýnist, sem því

sjeu mislagðar hendur, eins og sýndi sig, þar sem það veitti konu 600 kr. styrk til að læra söng, en neitaði manni um 500 kr. styrk til að kenna söng, og það þeim manni, sem hefir þó utanlands frá, ágætustu vitnisburði frá söngfróðum kennurum, þetta lítur út fyrir, að vera mótsögn í sjálfu þinginu, en menn vita, að tveir menn í þinginu rjeðu mestu í neituninni.

Embættismenn og bókritarar, liggja árlega á því lúalagi, að bera sig að ná í sem mest, að mögulegt er, úr landssjóði, því aldrei þykjast þeir fá full-launuð sín störf, og þó tapa þeir engu, þó það sje hallæristíð bæði til sjós og lands; svo lengi sem gjöldin nást inn í landssjóð. „Suðri“ segir líka í nr. 26, að þingið vilji veita P. Melsted 1800 kr. um árið, (svo stórt hafa vinirnir skorið fyrir), annaðhvort sem heiðurslaun eða kennara í sinni eigin sögu, en „Suðri“ hrósar P. Melsted fyrir ritun og vandvirkni á sögunni, þann heiður á P. Melsted líka skilinn, en hvort þetta er nauðsynleg fjárveiting, að veita honum þetta fyrir að kenna söguna í skólanum í 9 mánuði af árinu 18 tíma í hverri viku, 50 kr. um vikuna, 2,72²/₉ kr. fyrir tímann, þetta er þó sannarlega dýr tíma-kennsla, og víst hefir hún verið töluvert minni þann hluta æfinnar, sem hann hefir kennt sögu í skólanum; þar fyrir utan hefir hann þó fengið 30 kr. fyrir hverja örk prentaða, af því sem hann er búinn að semja, og sjálfsagt eins framvegis, á það, sem enn er ósamið.

Máske þingið hafi látið hann njóta málstærzlu sinnar, sem hann hefir haft á hendi í mörg undanfarin ár, og er þá sýnishorn af henni hjer að framan.

Ritað í Reykjavík, í janúar 1886.

Jón Jónsson prentari.

